

Baiba Bela, Līga Rasnača

Sociālās drošības loma teritoriju dzīvotspējā

LU 73.zinātniskā konference

Latvijas Universitātes Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultāte
apakšsekcija – „Teritorijas, resursi un plānošana”
2015.gada 5.februārī,

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
SOCIĀLO ZINĀTŅU FAKULTĀTE

Sociālās drošības loma teritoriju dzīvotspējā

- Kāpēc sociālajai drošībai jāpievērš uzmanība, domājot par teritoriju attīstību un dzīvotspēju
- Izaicinājumi teritoriju dzīvotspējai Latvijā
- Jēdzienu precizēšana un savstarpējā saistība:
 - Ilgtspējīgas attīstības sociāla dimensija
 - Teritoriju sociālā ilgtspēja
 - Sociālā drošība
 - Teritoriju sociālā drošība
- Sociālā drošība un attīstības politika Latvijā

Sociālās drošības loma teritoriju dzīvotspējā

- Teritoriju sociālās drošības izpēte ir saistīta ar Eiropas Sociālā Fonda līdzfinansētā 1.1.1.2. aktivitātes projekta „Inovatīvu reģionālās attīstības diagnostikas instrumentu izstrāde”
- Viens no projekta uzdevumiem ir izveidot piemērotu metodoloģiju teritoriju sociālās drošības mērīšanai, kas ietvertu kompleksus rādītājus un būtu lietojama atšķirīgās teritorijās
- Teritoriju sociālās drošības indeksa mērķis ir noteikt sociālās drošības pārklājumu dažādās teritoriālajās vienībās (nacionālā, reģionālā, pašvaldību).

Sociālās drošības loma teritoriju dzīvotspējā

- Sociālie jautājumi teritoriju attīstībā ir sevišķi svarīgi tādēļ, ka vietu attīstību virza un veido cilvēki, kuri tur dzīvo (Zobena, Mežs 2013).
- Sociālās ilgtspējas dimensija vistiešāk skatās uz indivīdu, kopienu un sabiedrību dzīvotspēju, spēju atgūties no dažādām krīzēm un atbildēt jauniem attīstības izaicinājumiem.
- Bez sociālās drošības nav iespējama arī sociālā ilgtspēja, kā arī sociālā drošība ir vistiešākais instruments, ar kuru valsts politika ietekmē sociālo ilgtspēju

Sociālās drošības loma teritoriju dzīvotspējā

IZAICINĀJUMI TERITORIJU DZĪVOTSPĒJAI

- Pēdējos 20 gados 107 no tagadējiem 119 novadiem ir piedzīvojuši iedzīvotāju skaita sarukumu apmērā no 10 - 40%
- 2012/2013 gada Pārskatā par tautas attīstību Latvijā veiktās aptaujas ietvaros tikai 7,6% respondentu varēja droši apgalvot, ka viņu mazbērni turpinās dzīvot tajā pašā apdzīvotajā vietā, kamēr 50,7 % bija šaubas, bet 20% atbildēja noliedzoši (Zobena, Mežs, 2013)
- 2013. gadā par savu nākotni droši jutās tikai 23,4% Latvijas iedzīvotāju, savukārt nedroši – 64,3%. 2010. gadā nedroši jutās 56,7% iedzīvotāju (Brigsa, 2014)

Sociālās drošības loma teritoriju dzīvotspējā

IZAICINĀJUMI TERITORIJU DZĪVOTSPĒJAI

- Teritoriju nevienmērīgā attīstība un labklājība:
- Strādājošo mēneša vidējā darba samaksa valsts lielākajās pilsētās atšķiras 1,6 reizes, bet novados pat 2,2 reizes, kas nozīmē resursu dramatisku trūkumu zemākās darba samaksas grupās
- Sociālo pakalpojumu apjoms un pieejamība dažādās pašvaldībās būtiski atšķiras un iedzīvotāji tiek nostādīti nevienlīdzīgā situācijā – „divi cilvēki ar identiskām vajadzībām saņem dažāda apjoma un veida sociālos pakalpojumus atkarībā no tā, kurā pašvaldībā dzīvo.” (LR Labklājības Ministrija, 2013: 11).

Sociālās drošības loma teritoriju dzīvotspējā

JĒDZIENI UN TO SAVSTARPĒJĀ SAISTĪBA

- Ilgtspējīgas attīstības sociāla dimensija
- Teritoriju sociālā ilgtspēja
- Sociālā drošība
- Teritoriju sociālā drošība
- Nav iespējama drošība bez attīstības, attīstība bez drošības, un neviens no tiem nav iespējams, neņemot vērā cilvēktiesības (Van Ginneken, 2009).

Sociālās drošības loma teritoriju dzīvotspējā

JĒDZIENI UN TO SAVSTARPĒJĀ SAISTĪBA

- Ilgtspējīgas attīstības sociāla dimensija
- Sociālā ilgtspēja ietver indivīdu, kopienu un sabiedrību savstarpējās attiecības un spējas sasniegt sev svarīgus attīstības mērķus, ņemot vērā savas dzīvesvietas un mūsu kopīgās planētas ierobežojumus (Colantonio, Dixon, Ganser, Carpenter and Ngombe, 2009)
- Teritoriju sociālā ilgtspēja
- Būtiskākā atšķirība ir mērogā, nevis koncepcijā
- Papildus tiek ietverti rādītāji, kas raksturo attiecības ar apkaimi, dzīvesvietu

Sociālās drošības loma teritoriju dzīvotspējā

JĒDZIENI UN TO SAVSTARPĒJĀ SAISTĪBA

- Sociālā drošība
- Plašā izpratnē ietver nodarbinātību, veselību, izglītību, labklājību, iekļaušanu, līdzdalību, sociālo aizsardzību
- Sociālā drošība šaurākā skatījumā ietver:
 - (1) garantētu veselības aprūpi;
 - (2) garantētu iepriekšējā ienākuma sociālu aizvietojumu;
 - (3) garantētu pamatienākumu;
 - (4) garantētu nodarbinātību un pārkvalifikācijas iespējas.

Sociālās drošības loma teritoriju dzīvotspējā

JĒDZIENI UN TO SAVSTARPĒJĀ SAISTĪBA

Urbānās reģenerācijas sociālās ilgtspējas indekss

- demogrāfija,
- izglītība un prasmes,
- nodarbinātība,
- līdzdalība un pieejamība,
- veselība un drošība,
- mājoklis un vides veselība,
- identitāte un mantojums,
- sociālā iekļaušana un kohēzija,
- sociālais kapitāls,
- labklājība
- (Colantonio, Dixon, Ganser, Carpenter and Ngombe 2009).

Sociālās drošības loma teritoriju dzīvotspējā

SOCIĀLĀ DROŠĪBA UN ATTĪSTĪBAS POLITIKA LATVIJĀ

▪ „Likums par sociālo drošību” :

(1) iespēja brīvi izvēlēties nodarbošanos un ar savu darbu nopelnīt dzīvei nepieciešamos līdzekļus;

(2) vienādi priekšnoteikumi katra personības brīvai attīstībai;

(3) ģimenes aizsardzība, atbalstīšana un attīstība;

(4) īpašu dzīves grūtību pārvarēšana vai mazināšana, sniedzot palīdzību un radot pašpalīdzības iespējas (LR Saeima, 1995)

Sociālās drošības loma teritoriju dzīvotspējā

SOCIĀLĀ DROŠĪBA UN ATTĪSTĪBAS POLITIKA LATVIJĀ

- **Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam (Latvija2030)** - centrā ir ideja par laimīgu cilvēku labklājīgā valstī, ilgtspējīgu un veselīgu dzīvesveidu, radošu, iecietīgu un tolerantu sabiedrību, sadarbībā radītu konkurētspēju un valsti kā partneri.
- **Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2014. – 2020. gadam (NAP)** uzsver ekonomiskā izrāviena ideju, ekonomikas pašpietiekamību, produktivitātes pieaugumu un valsts konkurētspēju.

Sociālās drošības loma teritoriju dzīvotspējā

SOCIĀLĀ DROŠĪBA UN ATTĪSTĪBAS POLITIKA LATVIJĀ

- NAP prioritātes – «Tautas saimniecības izaugsme», «Cilvēka drošumspēja», «Izaugsmi atbalstošas teritorijas»
- Cilvēka drošumspējas koncepts ietver nodarbinātību, demogrāfiju, veselību, izglītību un līdzdalību
- Teritoriju attīstības koncepts sociālās drošības laukā ietver pakalpojumu pieejamību līdzvērtīgāku darba iespēju un dzīves apstākļu radīšanai
- Diemžēl politikas rezultātu rādītājos sociālai drošībai būtisku rādītāju palicis maz (ienākumu nevienlīdzība), pārējie nav sevišķi atbilstoši

Sociālās drošības loma teritoriju dzīvotspējā

SOCIĀLĀ DROŠĪBA, POLITIKAS PLĀNOŠĀNA UN TERITORIJU ATTĪSTĪBA

- Latvijā būtu jāveido skaidra sociālā politika, kas stiprinātu Latvijas virzību pretī labklājības valsts funkcijām un mērķiem
- Reģionālās attīstības pamatnostādnēs lielāka uzmanība būtu jāpievērš sociālās drošības jautājumiem un nevienlīdzības mazināšanai kā reģionu, tā pašvaldību mērogā

Sociālās drošības loma teritoriju dzīvotspējā

SOCIĀLĀ DROŠĪBA UN TERITORIJU ATTĪSTĪBA

Teritoriju sociālās drošības indekss:

- demogrāfija;
- veselība un veselības aprūpes pieejamība;
- nodarbinātība un ienākumi;
- izglītība un izglītības pieejamība;
- mājoklis un mājokļa pieejamība;
- sociālā apdrošināšana; sociālie pakalpojumi; sociālās palīdzības pieejamība;
- sociālā iekļaušana;
- līdzdalība;
- apkaime un drošība

PALDIES!

Eiropas Sociālā fonda līdzfinansēts projekts
“Inovatīvu reģionālās attīstības diagnostikas instrumentu izstrāde”
Nr.2013/0057/1DP/1.1.1.2.0/13/APIA/VIAA/065

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
SOCIĀLO ZINĀTŅU FAKULTĀTE